

تمام قدرت از این موقعیت استفاده کرده و حاکمیت را به عقب نشینی وادار کنیم. نهضت آزادی از سیاست دوم پیروی می کند.

* در داخل کشور، "حزب مردم ایران" بطرف وحدت دوباره می رود و نهضت آزادی ایران، همکاری نزدیکی با جنبش مسلمانان مبارز (به رهبری دکتر پیمان) دارد. چهره های شناخته شده و باقی مانده از جنبش ملی ایران (دهه ۳۰) نیز اکنون سرگرم بحث های مربوط به سازماندهی نوین خود هستند.

نهضت آزادی ایران، به رهبری دکتر ابراهیم یزدی، در دوران اخیر و در ارتباط با انتخابات مجلس اسلامی و ضرورت فعالیت احزاب سیاسی در داخل کشور، موضعی روشن و درعین حال بسیار بحث انگیز داشته است. از یک طرف با انتقاد از جانب طرفداران تحریم انتخابات روبرو بوده است و از طرف دیگر با پافشاری حکومت برای ممانعت از فعالیت آزاد نهضت آزادی ایران و انتشار دوباره نشریه ارگان آن "میزان".

بدنبال گفتگوی "راه توده" با رهبر حزب ملت ایران، داریوش فروهر* و طرح سئوالاتی که عمدتاً در رابطه با جنبش آزادخواهی در داخل کشور بود، "راه توده" تصمیم گرفت مستقیماً برخی سئوالات خود را با رهبر نهضت آزادی ایران، دکتر ابراهیم یزدی* نیز در میان بگذارد. این نوع گفتگوهای مستقیم دو حاصل بسیار جدی دارد:

الف- برخی سئوالات مربوط به جنبش، که بندرت در مصاحبه های رادیوهای فارسی زبان با شخصیت های سیاسی داخل کشور مطرح می شود، طرح شده و دیدگاه های سیاسی-اقتصادی این شخصیت ها برای جنبش-بویژه جنبش چپ- مشخص می شود. (عدم طرح برخی سئوالات مورد بحث، عمدتاً بدان دلیل است، که این رادیوها و مصاحبه کنندگان، به جنبش آزادخواهی در داخل کشور، از موضعی برخورد می کنند، که با موضع "راه توده" و واقعیات داخل کشور بسیار فاصله دارد.)

ب- این نوع گفتگوها، نه تنها به ممنوعیت خود خواسته و پرداخته، بین حزب توده ایران و ملیون و یا ملی-مذهبی می تواند خاتمه بدهد، بلکه عملاً به نوعی گفتگوی سیاسی ما بین این احزاب و شخصیت ها می تواند تبدیل شود و راه را برای همکاری ها و اتحادهای ناگزیر باز کند. این امر مهم از مدت ها پیش مورد توجه "راه توده" بوده و پیوسته بر این نکته تاکید داشته است، که چگونه فلان رادیوی فارسی زبان (حتی از موضعی بسیار بیگانه با اوضاع ایران) و برخی اوقات برای تخریب مناسبات احزاب و شخصیت های داخل کشور، تحقیر مبارزات آنها و... می تواند و مجاز است با این شخصیت ها تماس گرفته و مصاحبه و گفتگو کند، اما نشریه ای نظیر "راه توده" نمی تواند؟ اگر تماس با برخی رادیوهای خارج از کشور، هیچ نوع عواقبی در داخل کشور برای احزاب و شخصیت های داخل کشور ندارد، طبعاً نباید این نوع تماس ها با نشریه ای توده ای پیامدهائی برای این شخصیت ها و احزاب داشته باشد. اگر چنین شود، باید انگیزه های حکومت را در این تفاوت برخورد بدقت تحلیل و افشاء کرد!

گفتگو با دکتر ابراهیم یزدی در جریان شایعات مربوط به آزادی مهندس امیر انتظام از خانه تحت مراقبت وزارت اطلاعات و امنیت صورت گرفته است و بهمین دلیل، شایعات مربوط به آزادی امیر انتظام نیز با وی در میان گذاشته شده است. بخش هایی از این گفتگو را در این شماره می خوانید:

امیر انتظام هنوز آزاد نیست

پروشی- بدنبال دیدار و گفتگوی آقای امیر انتظام با آقای داریوش فروهر (رهبر حزب ملت ایران) اخبار مختلفی درباره آزادی آقای امیر انتظام بر سر زبان هاست. ما تصور می کنیم این شایعات عمدتاً پس از دیدار و گفتگوی مورد اشاره بر سرزبانها افتاده است. خواهش می کنم آخرین اطلاعاتی را که درباره سرنوشت ایشان دارید، در اختیار ما بگذارید و ضمناً از نحوه دیدار و مذاکره آقای امیر انتظام با آقای فروهر نیز اگر اطلاعی دارید، که انتشار آن، جنبش آزادخواهی مردم ایران را تقویب می کند، آنرا با ما در میان بگذارید.

گفتگوی "راه توده" با

دکتر ابراهیم یزدی،

رهبر "نهضت آزادی ایران"

مذاکرات برای معرفی کاندیداهای مستقل!

* بحث بر سر این نیست، که عده ای به مجلس راه یابند و یا نیابند، بحث بر سر احقاق حقوق مردم ایران برای کاندیدا شدن و اختیاری است، که نسبت به رای خود باید داشته باشند.

* نهضت آزادی ایران، جنبش مسلمانان مبارز و جمعی از برگزیدگان احزاب و سازمان های سیاسی ایران، در حال حاضر سرگرم تبادل نظر و گفتگو برای دستیابی به یک وحدت نظر، بمنظور اعلام لیست مشترکی از "کاندیداهاى مستقل" هستند. این لیست منتشر خواهد شد.

* با کمال تأسف، طیف طرفداران دولت "میرحسین موسوی" و بطور کلی، این جناح، همچنان دیگران را به درونی و بیرونی "نظام" تقسیم می کنند!

* اتحاد عمل، یعنی تحمل کسانی که با ما در تمام زمینه ها تفاهم ندارند. براساس این بینش، ما امیدواریم در آینده بسیار نزدیک، برخی سوء تفاهم ها ما بین نهضت آزادی ایران و حزب ملت ایران برطرف شود!

* گسترش فضای سیاسی کشور، رابطه مستقیم با امر توسعه دارد و تجربه نشان داد، که از آن نمی توان گریخت. ما با برنامه های اقتصادی که تقلیدی و کلیشه ای باشد موافق نیستیم. بر پایه ویژه گی های ایران و برخاسته از یک اتحاد ملی، باید برنامه اقتصادی کشور تنظیم شود.

* در حال حاضر بزرگترین خطری که ایران را تهدید می کند، خطر تجزیه خاک کشور است، که نهضت آزادی این خطر را بطور عمده از جانب خلیج فارس و متوجه خوزستان ایران می داند. هنوز ابعد این خطر برای همگان شناخته شده نیست!

* بنظر من، عراق نیز بزودی به مذاکرات خاورمیانه خواهد پیوست و صدام حسین را برای امضاء قرار داد با اسرائیل نگاهداشته اند. پس از این صلح، محاصره ایران کامل خواهد شد!

* با تمام نیرو باید از آزادی های بدست آمده دفاع کرد و برای گسترش آن و بسیج مردم برای دفاع از آن، از هیچ امکائی غفلت نکرد. انتخابات مجلس و کارزای که در مملکت جریان دارد، یکی از همان امکانات مهم است.

* دو سیاست در رابطه با انتخابات مجلس وجود دارد. یک سیاست می گوید، تحریم کنیم و کنار بکشیم. یک سیاست می گوید، با

پاسخ - بنظر من چنین شرایطی در ایران احساس می شود. ما الان احساس می کنیم، به دلائل گوناگون، اگر ما بطور فعال نه منفعل در این کارزار شرکت کنیم، می توانیم برخی از حقوق خودمان را بگیریم.

پوسش - منظور همه مردمند و یا نهضت آزادی؟

پاسخ - نخیر همه مردم را می گویم. بهمین دلیل برای "نهضت آزادی ایران" شرکت در انتخابات و پیروز شدن در آن آقدر مطرح نیست، که گشایش فضای سیاسی کشور مطرح است. صحبت بر سر این نیست، که چند نفر به مجلس بروند و یا نروند، بلکه صحبت آنست، که مردم حقوق خودشان را مطالبه کنند و با این حقوق آشنا شوند. از جمله این حقوق، اینست، که شهروند ایرانی حق دارد برای رفتن به مجلس داوطلب بشود، ثبت نام کند و یا به افراد مورد نظر خودش رای بدهد. بهمین دلیل وقتی می گویند نهضت آزادی نمی تواند کاندید بدهد، ما می گویم: نخیر، ما قانونا می توانیم و این کار را خواهیم کرد!

پوسش - بدین ترتیب که می گویند، نهضت آزادی در انتخابات شرکت خواهد کرد؟

پاسخ - بله، سرانجام عده ای از ما ثبت نام خواهند کرد. اگر گفتند ثبت نامتان نمی کنیم و یا گفتند صلاحیت ندارید، آنوقت تصمیم دیگری خواهیم گرفت. البته در آن صورت، آزاد بودن انتخابات بصورت بسیار جدی زیر علامت سوال خواهد رفت. هنوز زمان ثبت نام نرسیده است. ظاهرا در تهیه آن نیز بحث های بسیار جدی جریان دارد، که امیدواریم بسود واقعیت و آزادی انتخابات حل شود.

پوسش - نهضت آزادی آمادگی ثبت نام را دارد؟ منظورم توافق بر سر کرسی است، که کاندید خواهند شد و مذاکراتی که طبعاً در درون نهضت در این مورد جریان دارد؟

پاسخ - آمادگی نمی خواهد، هر وقت ثبت نام شروع شد، مراجعه خواهیم کرد. اما درباره بحث های درونی، بین خودمان بحث های بسیار گسترده ای جریان دارد. البته، این بحث ها فقط بین اعضای نهضت آزادی جریان ندارد، بلکه ما در سطحی گسترده تر مشغول مذاکره هستیم، تا بلکه به یک تفاهم همگانی برسیم و با یک نیروی متحد در انتخابات شرکت کنیم.

پوسش - منظورتان احزاب و شخصیت های دیگر سیاسی است؟

پاسخ - بله. بین دوستان خودمان این زمینه فراهم شده است، اما در حال حاضر درباره لیست مشترک و مورد تفاهم احزاب و تشکل های دیگر، نمی توانم چیز بیشتری بگویم، زیرا هنوز به جمع بندی نهائی، مثلا از نظر تعداد - نرسیده ایم.

پوسش - به این ترتیب که شما می گویند، در تهران بین احزاب قدیمی و شناخته شده ایران، بحثی برای تهیه یک لیست مشترک برای شرکت در انتخابات وجود دارد. ما ضمن ابراز خوشحالی از این رایزنی و اتحاد عمل، مایلیم بدانیم، دشواری ها بر سر راه این اتحاد چیست؟

پاسخ - ببینید، مواضع احزاب و شخصیت های سیاسی مستقر در داخل کشور، مطابقت کامل با هم ندارد. متأسفانه فرهنگ تحمل نظرات یکدیگر و در عین حال داشتن یک اتحاد عمل سیاسی، آنگونه که شایسته است هنوز میان خود ما نیز جا نیفتاده است. مثلا حزب ملت ایران در رابطه با انتخابات از سیاستی نزدیک به "تحریم" حرکت کرده است و هنوز از موضع خود دفاع می کند، در حالیکه، مثلا جنبش مسلمانان مبارز (به رهبری دکتر پیمان) تقریباً از سیاستی که من در بالا به آن اشاره کردم و سیاست و مشی نهضت آزادی است دفاع می کند و معتقد است باید از فرصت کنونی برای گشایش فضای سیاسی کشور حداکثر استفاده بشود. در میان اشخاص شناخته شده و با سابقه جبهه ملی ایران نیز اتفاق نظر قطعی هنوز وجود ندارد. برخی با دیدگاه نهضت آزادی موافقت و برخی مخالف. ما امیدواریم و همه کوشش خودمان را هم می کنیم، که تا آستانه ثبت نام انتخابات به یک توافق عمومی برسیم!

پوسش - این تلاش برای برقرار ارتباط و یا نوعی همکاری و همگامی با یاتی ماندگان دولت "میرحسین موسوی" و یا "سازمان مجاهدین انقلاب اسلامی" هم صورت می گیرد؟

پاسخ - آنها موقعیت دیگری دارند. آنها در واقع مرزبندی مشخصی بین خودشان دارند. آنها اشخاص را به بیرون و درون نظام تقسیم می کنند. شاید برخی تعلل ها در این طیف برای ورود آشکار و رسمی در انتخابات، از این زاویه باشد، که مثلا دولت و یا حکومت به آنها اطلاع بدهد، که اگر شماها ثبت نام کنید، پذیرفته خواهید شد. من دلیلی برای این اقدام دولت و حکومت نمی بینم. نکته دوم در رابطه با آنها اینست، که اگر هم دولت و حکومت آنها را بپذیرد و در انتخابات هم شرکت کنند، اما به احزاب شناخته شده ای نظیر "نهضت آزادی ایران" اجازه شرکت در انتخابات ندهد، مردم نخواهند پذیرفت، که انتخابات

پاسخ - متأسفانه انتشار اخبار نادرست و پخش شایعات در خارج از کشور همچنان جریان دارد. خبر نادرست، همیشه منبع این اخبار و شایعات را بی اعتبار می کند. این تجربه ایست که همه ما با آن آشنا هستیم. درباره آقای امیر انتظام باید بگویم، که در وضع ایشان هیچ تغییری بوجود نیامده است. ایشان همچنان در همان خانه زندگی می کند و هر دو هفته یکبار، برای ملاقات با اعضای خانواده و برخی دوستان به مرخصی می آید.

پوسش - ببخشید، که صحبت شما را قطع می کنم. تصور نمی کنید، ملاقات با آقای فروهر، بعنوان یک چهره مخالف سیاست های جاری در کشور، با ملاقات های معمولی آقای امیر انتظام با اعضای خانواده اش تفاوت داشته باشد؟ شاید آن نوع ملاقات ها بیشتر خانوادگی باشد، اما این ملاقات ها حتما سیاسی است. ما فراهم شدن امکان دیدار و گفتگوی آقایان فروهر و امیر انتظام را یک تحول بسیار مهم سیاسی ارزیابی می کنیم. هم موافقت حکومت با این ملاقات را و هم قبول و پذیرش این گفتگو را از جانب آقای امیر انتظام. بهرحال وقتی برای فردی مثل ایشان، چنین امکانی فراهم می شود و ایشان هم قبول می کند، در واقع تغییر شرایط پذیرفته شده است! ما می دانیم، کسان دیگری، در شرایط مشابه آقای امیر انتظام وجود دارند، که از این امکانات برخوردار نیستند.

پاسخ - بله. تا آنجا که من می دانم، ملاقات مورد بحث، بنا به تقاضای شخص آقای امیر انتظام و موافقت مقامات صورت گرفته و آقای امیر انتظام نیز توسط ماموران، تا خانه آقای فروهر برده شده و پس از ۳۵ ساعت مجدداً ایشان از خانه آقای فروهر همراه ماموران به خانه تحت مراقبت وزارت اطلاعات بازگشته است. البته ماموران فقط وظیفه بردن و آوردن ایشان را داشته اند. البته من هم شنبه گذشته با ایشان دیداری مشابه داشتم. ایشان را برای عمل جراحی و رسیدگی به دیگر مشکلات جسمی به بیمارستان "مهرداد" برده اند و من پیش از عمل ایشان را ملاقات کردم. چند ماه پیش تیز ایشان به منزل آقای دکتر سبحانی آورده شد و در ملاقات و دیداری که صورت گرفت، من هم حضور داشتم. آقای مهندس بازرگان نیز پیش از سفری که منجر به درگذشت ایشان شد، با آقای امیر انتظام ملاقات کرده بود.

پوسش - فرض محال، محال نیست! آیا امکان دارد ایشان خود را برای رفتن به مجلس کاندیدا کند و یا نهضت آزادی چنین کند؟

پاسخ - من تصور نمی کنم ایشان چنین کند، زیرا موضع تحریم انتخابات را دارد. درباره نهضت آزادی نیز، باید بگویم، ما در چارچوب امکانات حرکت می کنیم و اصولی را برای گشایش فضای سیاسی کشور دنبال می کنیم، که این نوع مسائل در آن نمی گنجد!

پوسش - طرح مسئله انتخابات و فضای سیاسی کشور، نیازمند مقدمه ای بود، اما حالا که خود به خود انتخابات مطرح شد، اجازه بدهید مسئله را مطرح کنیم. در رابطه با انتخابات مجلس دو برخورد وجود داشته است. یک برخورد "تحریم" از همان ابتدای کار بوده است و یک برخورد هم استفاده از موقعیت برای گشایش فضای سیاسی کشور و استفاده از کارزار انتخاباتی برای فشار به حکومت جهت عقب نشینی در برابر جنبش آزادیخواهی. البته در این میان احزابی نظیر حزب ملت ایران، در حالیکه از بهم زدن انتخابات فرمایشی و یا حتی تحریم آن، بعنوان آخرین حربه و در آخرین مرحله یاد کرده اند، ما بین این دو برخورد حرکت سیاسی داشته اند. شما از حاصل سیاستی که در این مورد داشته اید رضایت دارید؟

پاسخ - برخورد با مسئله انتخابات، تقریباً همان است که شما هم اشاره کردید. آنچه مربوط به نهضت آزادی است و من می توانم بگویم، اینست، که ما هنوز از این سیاست و کارزار یک نتیجه ملموسی نگرفته ایم، مگر اینکه عده ای به حرکت درآمده اند. اما اپوزیسیون ایران هنوز بالفعل نیست و اگر ما استراتژی مسالمت آمیز و قانونی را انتخاب کرده ایم و گفته ایم که براندازی را مفید نمی دانیم و آنرا رد می کنیم، طبعاً مبارزه مسالمت آمیز و قانونی، مقررات خودش را دارد و براساس قانونمندی های خودش باید حرکت کند. یکی از این مقررات و قانونمندی ها اینست، که تغییرات باید تدریجی باشد. این درست است، که ما خواهان تحقق آرمان خودمان هستیم و تمام این آزادی هائی که در قانون اساسی هست و چیزهائی که باید باشد را خواهیم، اما بپذیریم که در جامعه ای نظیر جامعه ما و بطور کلی در جهان سوم، این نوع حقوق باید بتدریج کسب شده و تثبیت شود. بدین ترتیب انتخابات، فرصتی است، برای آنکه مردم بتوانند حقوق خود را مطالبه کنند. البته این طبیعی است و شما هم می دانید، که هیچ حکومتی و یا دولتی با میل و رضایت خودش عقب نشینی نمی کند. شرایط باید به گونه ای باشد، که ناچار شود چیزهائی را بپذیرد.

پوسش - شرایط کنونی ایران را شما اینگونه ارزیابی می کنید؟

پاسخ- جنبش مردم برای رسیدن به آزادی‌ها، همانطور که شما هم اشاره کردید، بعد از انتخابات نیز همین شکلی را خواهد داشت، که الان دارد. صرف نظر از هر اتفاقی که بیافتد حرکت ما باید به گونه‌ای باشد، که ما را نتوانند بازگرداندن بر سرچای اول خودمان. برای جنبش بسیار مهم است، که آنچه را اکنون بدست آورده تثبیت کند و برای تحکیم و گسترش آن بکوشد و خود را سازمان بدهد. ما نباید به سال‌های گذشته بازگردیم. مهم این نیست، که چند نفر وارد مجلس بشوند و یا نشوند، مهم این است، که جنبش دو قدم دیگر و حتی بیشتر به جلو برود. این اساس مشی و فکر ماست!

پوشش- با توجه به احزاب جدیدی که در هفته‌های اخیر پا به عرصه سیاسی گذاشته‌اند. برخی‌ها مایلند احساس کنند، که از جانب دفتر ریاست جمهوری نوعی نرمش نسبت به احزاب شکل می‌گیرد.

پاسخ- ما هم فقط در همین حد، احساس می‌کنیم! اما باید بدانیم، که آرایش سیاسی نیروهای سیاسی در ایران چیزی نیست که ده و یا پنج سال پیش بود. کسانی که در درون حاکمیت هستند، ریشه‌های چند سال پیش را دیگر ندارند و حتی مانند گذشته منسجم هم نیستند. انگیزه‌ها، اولویت‌ها و گرایش‌ها تغییر کرده‌است. می‌خواهم در اشاره به همان "احساس می‌کنیم" که شما گفتید و من هم تأیید کردم، بگویم، در حال حاضر ما با یک مجموعه منسجم که از هر جهت یکپارچه باشد روبرو نیستیم. اگر این ویژه‌گی و این شرایط را در نظر بگیریم، از اوضاع عقب خواهیم ماند. البته شرایط جهانی را نیز باید در نظر داشت. شما همین انتخابات اخیر ترکیه را ببینید. مناسبات اروپا را با ترکیه، در تحلیل نتایج انتخابات ترکیه در نظر بگیرید! وضع کنونی احزاب ترکیه را با سال گذشته مقایسه کنید! خوب، اگر ما مبارزه سیاسی علنی را انتخاب کرده‌ایم، می‌بایست هنر و مهارت این مبارزه را داشته باشیم، که گاهی اوقات سه قدم بزمیم به جلو و گاهی اوقات این قدرت و جسارت مانور را داشته باشیم، که یک قدم به عقب برداریم. باید بتوانیم بعضی حرکات را سازمان بدهیم و پیشقدم شویم، در غیر اینصورت نمیتوانیم راهگشا باشیم. مهم اینست، که در این سیاست و حرکتی که پیش می‌بریم چیزی را از آرمان خودمان از دست ندهیم. ما از ورود به صحنه بیم نداریم، زیرا که از خودمان مطمئن هستیم و آرمانمان روشن است. استحاله پیدا خواهیم کرد. درباره چند حزب جدیدی هم که در آستانه انتخابات درست شده‌است، نظر من اینست، که هنوز استقبال چندانی از آنها نشده‌است. واضح است، که در آستانه انتخابات که نمی‌شود حزب ساخت. به همین دلیل تا احزاب شناخته شده کشور وارد صحنه نشوند، مردم آزادی و سلامت انتخابات را باور نخواهند کرد. بگذارید برایتان بگویم، که امروز در کشور، نهضت آزادی به یک نمونه تبدیل شده‌است. آزادی نهضت آزادی و روزنامه ارگانش، از سوی بسیاری، به معنای آزادی دیگران شناخته شده‌است. هر اندازه که حکومت بگوید انتخابات آزاد است، اما نهضت آزادی حق ندارد در انتخابات شرکت کند، هیچکس در داخل و خارج کشور ادعای آزاد بودن انتخابات را نخواهد پذیرفت. بنابراین دفاع از آزادی "نهضت آزادی ایران" یعنی دفاع از آزادی خود!

پوشش- وقتی اشاره به تغییر شرایط داخل کشور می‌کنید و آرایش جدید سیاسی در حکومت، این تغییر آرایش را متوجه جناح‌بندی رسالت هم می‌دانید؟ متلاً همین شورش اخیر آیت الله آذری قمی در درون رسالت. و یا فقط جدائی‌ها و اختلافات دولت آقای رفسنجانی با گروه‌بندی ائتلافی ایشان رسالت را در نظر دارید؟

پاسخ- ببینید، خط رسالت عمدتاً یک جناح دارد، که همان جناح فقه سنتی است و سرمایه‌داری تجاری و دلال صفت، که نقشی در تولید ندارد و متکی به خارج است. ما پنج سال پیش هم طی تحلیلی درباره برنامه‌های آقای رفسنجانی نوشتیم، که برنامه‌های صنعتی دولت با برنامه‌های متحدین دولت که همان تجارت وابسته است همخوانی ندارد و در یکجا روبروی یکدیگر قرار خواهد گرفت، مگر اینکه خط دولت تغییر کند. الان چنین شده‌است و آن خط مولف دولت امور را در اختیار دارد و خط خودش را پیش می‌برد. آنها فقط در پی سود فوری و باد آورده، از طریق دلالی هستند. یکی از دلائل رکود اقتصادی جامعه، تأکید می‌کنم، که یکی از دلائل آن، همین تضاد و برخورد بین دو بینش اقتصادی است. بنظر ما گروه رسالت خود از مسئولین اساسی وضع کنونی مملکت هستند. اینکه آقای آذری قمی از موضع فقه سنتی و در دفاع از همین تجارت دلالی و اقتصاد بازاری برخی اختلاف دیدگاه‌ها را پیدا کرده و ضمناً هواهای دیگری هم در سر داشته، که با مخالفت و مقاومت روبرو شده، حق با شماست. البته می‌دانید، که با او برخورد خصوصی... هم شده‌است. نامه‌ای هم نوشته، که لایه بدست شما هم رسیده و خوانده‌اید!

آزاد بوده‌است. افکار عمومی جهان هم نخواهد پذیرفت، زیرا مردم بهرحال این جناح را هم بخشی از حکومت می‌شناسند. در واقع امتیاز حکومت به اپوزیسیون داخلی خودش، امتیازی به اپوزیسیون خارج از حکومت تلقی نمی‌شود.

پوشش- تصور می‌کنید این امتیاز به اپوزیسیون خارج از حکومت، به همان دلالی که پایه تحلیل و استدلال شما برای سیاستی است که دارید، داده خواهد شد؟

پاسخ- ابتدا بپذیریم که امتیاز به اپوزیسیون داخل حکومت، به معنای آزادی و سلامت انتخابات نیست و حکومت هم نمی‌تواند اینگونه تبلیغ کند. بنابراین اگر هدف معرفی سلامت و آزادی انتخابات باشد، حکومت هیچ راه دیگری جز پذیرش حضور و شرکت اپوزیسیون خارج از حکومت در انتخابات ندارد. البته می‌دانید و در مطبوعات هم منتشر شده‌است، که چند بار از آنها دعوت شده‌است در انتخابات شرکت کنند. شاید آنها هم همان تحلیلی را داشته باشند، که من برایتان گفتم.

پوشش- این ارزیابی شما متکی به اطلاعاتی نزدیک از بحث‌ها و مذاکرات آنهاست؟

پاسخ- ما می‌دانیم که آنها هم در این هفته‌ها و روزها جلسات مکرر و مفصل داشته و دارند و بحث‌های بسیار جدی در بینشان جریان دارد. البته ما هم برخی تماس‌ها را داریم. جالب است، که حکومت به آنها گفته، اگر شرکت نکنید لیبرال‌ها - منظورشان ما هستیم - می‌آیند و جای همه‌تان را خواهند گرفت! خود این پیام، اگر صرفاً تحریک‌آمیز هم باشد، بار خبری-سیاسی مهمی را با خودش دارد.

پوشش- در میان شایعاتی که وجود دارد، یکی هم اینست، که احتمال می‌دهند نوعی تحصن سبک دکترمصدق - ممکن است برای شرکت در انتخابات شکل بگیرد!

پاسخ- نخیر! آن دوران با این دوران بسیار تفاوت دارد. هر ابتکاری، الزاماً برای همیشه کارگشا نیست!

پوشش- متأسفانه اختلاف دیدگاهی که در رابطه با حزب ملت ایران به آن اشاره کردید، در خارج از کشور خیلی بزرگ جلوه داده می‌شود. البته در این میان برخی رادیوهای فارسی زبان خارج از کشور - علیرغم همه ادعاهائی که برای آزادی و اتحاد و اتفاق و ... دارند، آتش بسیار این معرکه شده‌اند. مثلاً یکی شان امشب به شما تلفن می‌کند و سئوالی را در این ارتباط مطرح می‌کند و شب بعد پاسخ شما را یک رادیوی دیگر با مسئولین حزب ملت ایران در میان می‌گذارد و... این سرگرمی و جنجال آفرینی خطرناک و غیر ملی ادامه می‌یابد. از آنجا که ما همیشه طرفدار اتحاد عمل‌ها در مراحل گوناگون جنبش بوده‌ایم، برایمان جالب است بدانیم چرا این اختلافات نه چندان بزرگ و جدی، حل نمی‌شود؟

پاسخ- همه شیطنت‌ها هم از سوی رادیوهای فارسی زبان نیست. در خارج از کشور چیزهایی را منتشر می‌کنند، که انسان را متعجب و متاثر می‌کند. الفاظی شبیه گاویندی بنده با فلان... و... خوب، این حرف‌ها زمینه‌ساز تفاهم نیست. ما می‌گوئیم حقوق دموکراتیک یکدیگر را مراعات کنیم. هر کس با حفظ مواضع خودش می‌تواند، بنشیند و بر سر برخی مسائل و مواضع مشترک بحث کند. ما باید بپذیریم، که شما با تمام حسن نیت خود یک خط مشی داری و من با تمام حسن نیت خود یک خط مشی. هیچکدام دلیل ندارد، اگر خط مشی دیگری را نمی‌پذیریم، آنرا وسیله اختلاف و جدائی کنیم.

پوشش- وقتی آقای امیرانتظام، از خانه امن وزارت اطلاعات و امنیت می‌تواند خارج شده و با آقای فروهر ملاقات کند، چرا نباید شما با ایشان دیدار کنید و مسائل را طرح کنید؟

پاسخ- ما بی‌ارتباط هم نیستیم. همیشه امکان این دیدارها بوده و هست و امیدواریم در آینده نزدیک مسائل حل شود و خیال همه آنها که واقعا به اتحاد عمل در داخل کشور اعتقاد دارند و حتی نگران این نوع برخوردها هستند، راحت شود!

پوشش- ما اعتقاد داریم، که جنبش آزادیخواهی مردم ایران، بی‌ارتباط با نتیجه انتخابات آینده مجلس نیز ادامه خواهد یافت. در صورت راه یافتن برخی چهره‌های غیر حکومتی به مجلس، این جنبش می‌تواند بلندگویی رسمی و قانونی داشته باشد و در غیر اینصورت خانه این چهره‌ها و یا چهره‌های جدیدی، به مجلس واقعی کشور تبدیل خواهد شد و مجلس رسمی کشور از اعتبار ساقط خواهد شد. شما چه ارزیابی از حاصل منفی و یا مثبت انتخابات دارید؟

سؤال - در این زمینه حتی می توان پاره ای حادثه آفرینی های جدید را از سوی عراق، علیه ایران پیش بینی کرد. مطبوعات بغداد در هفته های اخیر حملات تبلیغاتی علیه ایران را تشدید کرده اند و ایران را متهم به دخالت نظامی در امور داخلی کردستان عراق می کنند. البته این تبلیغات ارتباطی با تبلیغات پیرامون دخالت جمهوری اسلامی در امور داخلی لبنان ندارد. (البته گفته می شود، که در روزهای اخیر ایران بودجه حزب الله لبنان را نصف کرده است)

پاسخ - ایران اکنون در مقامی نیست، که بتواند در امور داخلی کشورهای عربی دخالت کند. بهرحال، بنظر من مطلب را باید در جای دیگری دید. شاید ما هنوز متوجه وخامت اوضاع در خلیج فارس و سناریوهای امریکا برای ایران نشده ایم. اگر به این سناریوها توجه کنیم، آنوقت خیلی از حرکات باید تحت تاثیر این سناریوها باید در جهت حفظ منافع ملی ایران، تغییر کند و یا تنظیم شود. ما معتقدیم، که پس از صلح با عراق، از مسئله سه جزیره خلیج فارس، بعنوان حربه ای برای مداخله در ایران استفاده خواهد شد.

سؤال - برخی دیدگاه ها، متوجه برخی تحركات در کردستان ایران است، اما بنظر ما کردستان فقط می تواند یک زخم پهلونی باشد! سفر آقای رفسنجانی به کردستان را برخی ها تائید این دیدگاه ارزیابی می کنند. متأسفانه حکومت با سیاستی که در کردستان دنبال می کند، عملاً این زخم پهلونی را عمیق تر می کند!

پاسخ - ما فقط بطور سربسته و بسته گریخته برای آنکه ترس و وحشت ایجاد نکرده باشیم، می گوئیم، که تمامیت ارضی ایران در خطر است. بنظر ما هم، پیش از آنکه کردستان نقطه ضعف اساسی باشد، جنوب ایران در خطر است. ما حتی این نظر را نه تنها گفتیم، بلکه نوشتیم و تحت عنوان "سه جزیره در خلیج فارس" آنرا بصورت مفصل توضیح دادیم و تشریح کردیم، که برنامه و سناریو چیست. بهمین دلیل می گوئیم، که این انتخابات و نحوه برگزاری آن بسیار مهم است و باید بی توجه به نتیجه، در آن شرکت کنیم و صدایمان را به گوش دیگران برسانیم. هر نوع خانه نشینی، حتی به همین یک دلیل هم عافیت طلبی است. باید به مردم نشان دهیم، که تا آخرین لحظه و در حداقل امکانات، حقیقت را گفتیم و از وحدت ملی دفاع کردیم! اگر کسانی این را درک نمی کنند و هنوز بر افکار و برداشتهای حکومتی خودشان اصرار دارند، پاسخی تاریخی را به مردم و تاریخ بدهکارند!

نخستین اطلاعیه انتخاباتی غیر دولتی در تهران

"نهضت آزادی ایران" با انتشار اطلاعیه ای در تهران، انتخابات مجلس را فرصتی مناسب برای حل معضلات کنونی جامعه ایران اعلام داشت. در این اطلاعیه، که به "راه توده" رسیده، آمده است: «کشور ما دوران پر تب و تاب و حساسی را می گذراند. بحران های سرنوشت ساز اقتصادی، فشار و سرکوب سیاسی، فساد گسترده مالی و اداری، معضلات پیچیده اجتماعی و رکود و جمود فرهنگی، حیات ملی ما را در معرض خطرات جدی قرار داده است. فشار طاقت فرسای تورم و بیکاری اکثریت مردم، بخصوص طبقات کم درآمد، را از پای درآورده است. خطرات جدی خارجی تمامیت ارضی کشورمان را تهدید می کند. اگر بپذیریم، که کلید بحران های گسترده کنونی در گرو حل بحران سیاسی بوده، انتخابات فرصت مناسبی برای این منظور به شمار می رود، باید از این فرصت استفاده کرده، حاکمیت را وادار ساخت که با تحمل نامزدهای نیروهای مخالف اولین گام را برای حل تدریجی و مسالمت آمیز بحران سیاسی بردارد. این حق ملت است و ملت باید این حق را مطالبه نماید. نهضت آزادی ایران، مصمم است، که همگام و همراه با سایر شخصیت ها و نیروهای سیاسی ملی-مذهبی مورد اعتماد مردم، در جهت استیفای حقوق ملت افراد شایسته و معتبری را، در چهارچوب برنامه ای مشخص که بعداً اعلام خواهد شد، معرفی نماید و از تمامی کسانی که به حاکمیت ملت عمیقاً معتقدند و در خود شایستگی و آمادگی دفاع از حقوق ملت و تحقق آرمان های انقلاب را می بینند دعوت می کند که در این برنامه مشارکت فعالانه نمایند.»

نهضت آزادی ایران
دی ماه ۱۳۷۴

پرسش - این اختلافات ارتباطی با برخی تلاش های جدید گروه بندی رسالت و جمعیت مولفه اسلامی برای سیاست فعال خارجی و برخی تماس های خارج از کشور ندارد؟ البته ما اخبار دیگری هم در این زمینه داریم.

پاسخ - برای آذری قمی، این مسائل چندان مورد توجه نیست، اما برای تشریح این جناح بندی، چرا این مسائل هم مطرح است و انزوای سیاسی در جهان را به در خطر افتادن پاره ای روش ها و عملکردها و اندیشه هایشان در داخل کشور، ترجیح می دهند. بهرحال اوضاع کشور بی وقفه در حال تغییر است و باید پیگیری کرد.

پرسش - در صورتیکه شما به مجلس راه بیابید، از برنامه کنونی دولت دفاع خواهید کرد و یا در برابر آن خواهید ایستاد؟ منظورم برنامه "تعدیل اقتصادی" است.

پاسخ - ابتدا بپذیریم، که شرایط جهان، نسبت به گذشته بسیار تغییر کرده است. حوادث مهمی در جهان روی داده است. من، ابتدا تصور می کنم، که هر برنامه اقتصادی که در ایران بخواهد پیاده شود، بدون آزادی های سیاسی ممکن نیست. هر برنامه اقتصادی، که بخواهد در ایران پیاده شود، لازمه اش ثبات سیاسی و قانونی جامعه است. در خصوص برنامه دولت هم، من فقط می توانم بگویم، که هر برنامه ای که در ایران بخواهد پیاده شود، ابتدا باید با ویژگی های مملکت ما تطبیق داده شود. برنامه های کلیشه ای و تقلیدی، حاصلش همین است، که می بینید! بنابراین ما باید یک برنامه اقتصادی-سیاسی ملی و با مشارکت عمومی و ملی داشته باشیم!

سؤال - سیاست ملی و مشارکت عمومی و ملی، زمینه اش، اتحاد و همکاری فعال احزاب شناخته شده ایران است. در حالیکه بسیاری از چهره های شناخته شده احزاب قدیمی ایران یا زندگی را به درود گفته اند و یا بدلیل کهنوت سن نمی توانند مانند گذشته فعال باشند. همین مسئله تا حدودی انسان را در باره سرنوشت این احزاب نگران می کند. البته ما اطلاعاتی درباره برخی تحركات جدید بازماندگان "حزب مردم ایران" داریم و یا درباره حزب ایران و... ولی این اطلاعات هنوز پاسخگوی نگرانی ها نیست.

پاسخ - حزب مردم ایران، که شما هم به آن اشاره کردید، بطرف یک وحدت درونی می رود و اکنون هم یک اتحاد قابل توجهی در آن، ما بین سه جریان متشکله آن بوجود آمده است. نهضت آزادی ایران تا آنجا که در توان داشته برای رسیدن حزب مردم ایران به مرحله کنونی کمک کرده است. ما هم اکنون با جنبش مسلمانان مبارز (یکی از سه شاخه حزب مردم ایران) تفاهم و همکاری بسیار خوبی داریم. ما امیدواریم، حتی گروه ها و دسته بندی های آن طرف خط - درحکومت - هم دقیقاً مرزبندی شده و تشکل حزبی پیدا کنند. تنها در اینصورت است، که هم ما و هم مردم می دانند با چه کسانی و چه دیدگاه هائی روبرو هستند. باندبازی و دسته بندی توان همه را فرسوده و بر مملکت نیز ضربات مهلکی وارد آورده است.

سؤال - درباره سیاست اقتصادی-اجتماعی نهضت آزادی، در صورت راه یافتن به مجلس و حتی راه نیافتن، سؤال کردم، خواهش می کنم اگر امکان دارد، در رابطه با سیاست خارجی مورد توجه نهضت آزادی، درباره مذاکرات خاورمیانه و بویژه گفتگوهای اسرائیل و سوریه هم اگر نظر ویژه ای دارید بدهید. این پاسخ برای ما از این نظر که شما برای مدتی در جمهوری اسلامی و در کابینه مرحوم مهندس بازرگان وزیر خارجه بودید، نیز جالب است. بنظر ما حاصل این مذاکرات تاثیر مستقیم بر مسائل داخلی و خارجی ایران خواهد داشت. شما هم همینطور فکر می کنید؟

پاسخ - ما چند ماه پیش در این مورد اطلاعیه ای دادیم، که شما هم آنرا گویا منتشر ساختید. در مورد خلیج فارس موضع ما همان است، که در آن تحلیل اعلام داشته و پیش بینی کرده بودیم. ما در همان تحلیل درباره اسرائیل و سوریه هم نوشتیم، که آنها با یکدیگر صلح خواهند کرد و این صلح پیامدی فوری برای ایران خواهد داشت. دو حاصل فوری صلح اسرائیل و سوریه، حل بحران لبنان و سپس صلح بین اسرائیل و عراق است. به نظر من، صدام حسین را نگهداشته اند، تا قرارداد صلح بین عراق و اسرائیل را امضاء کند. حتی اعتقاد دارم، که رفراندم اخیر در عراق نیز در جهت تثبیت موقعیت صدام حسین برای رفتن به پای میز مذاکره با اسرائیل و امضای قرارداد صلح بین دو کشور بوده است. علائمی وجود دارد، که صدام حسین تمایل بسیار جدی برای این مذاکرات دارد، اما تا قبل از سوریه، بدلیل رقابتی که دو حزب بعث سوریه و عراق با یکدیگر دارند، این کار عملی نبوده و نیست. بنابراین بلافاصله پس از سوریه، عراق با اسرائیل صلح خواهد کرد و تمام محاصره و محدودیت های کنونی علیه عراق برداشته خواهد شد. در این صورت تمام فشار متوجه ایران خواهد شد.